

Synpunkter på delar av betänkandet SOU 2020:46 En gemensam angelägenhet

Innehållsförteckning

Betänkande SOU 2020:46 En gemensam angelägenhet	1
<i>Sammanfattning.....</i>	<i>1</i>
<i>Remisshantering .....</i>	<i>1</i>
<i>Övergripande kommentarer .....</i>	<i>1</i>
<i>Kapitel 17 - Utbildning och kultur .....</i>	<i>2</i>
<i>Kapitel 17 – Utbildning och kultur.....</i>	<i>6</i>
<i>Kapitel 18 – Arbetsliv.....</i>	<i>7</i>
<i>Kapitel 19 – Mottagande och integration .....</i>	<i>8</i>
<i>Kapitel 19 – Mottagande och integration .....</i>	<i>9</i>
<i>Kapitel 21 – Regionala frågor.....</i>	<i>11</i>
<i>Kapitel 23 – Hälso- och sjukvård.....</i>	<i>11</i>
<i>Kapitel 26 – Kriminalpolitik.....</i>	<i>13</i>
<i>Kapitel 26 – Kriminalpolitik.....</i>	<i>15</i>
<i>Kapitel 30 – Framåtblick .....</i>	<i>16</i>

Remisshantering

Vid Linnéuniversitetet har Nämnden för lärarutbildning, Fakulteten för hälso- och livsvetenskap, Institutionen för polisiärt arbete, Institutionen för socialt arbete samt Linnéuniversitetets Plattform migration inkommit med synpunkter på Finansdepartementets ”En gemensam angelägenhet” SOU 2020:46. Synpunkter är framskrivet utifrån kapitel med referens till vilken del av verksamheten som gett sina synpunkter. Således har utbildning och kultur, mottagning och integration samt Kriminalpolitik vardera två yttranden.

Då flera av förslagen och rekommendationerna i remissen delvis innehåller implicita politiska ställningstaganden har Linnéuniversitetet inte uppfattat det som sin uppgift att bedöma dessa.

Sammanfattning/Övergripande kommentarer

Följande övergripande kommentarer är sammanställt av Torbjörn Forkby, Clary Krekula och Philip Lalander, samtliga verksamma som professor vid institutionen för socialt arbete på Linnéuniversitetet.

Prioriteringar och intresse motsättningar bakom önskvärda framtidsscenarioer

Vi vill först understryka betydelsen av det som uttrycks som en ambition att ”presentera en sammanhängande analys av Sveriges aktuella problem” samt att ange förslag som samfällt skulle kunna ”vända på utvecklingen mot ökad ojämlikhet, polarisering och sociala konflikter” (s. 65), samt ställer oss bakom antagandet att dessa ”problem i betydande utsträckning är självförvållade” och relaterar till ”inhemska politiska beslut”.

De problem som lyfts upp i utredningen förstås i många fall som direkta eller indirekta konsekvenser av beslut, inflytelserika ideologier och intressen som till stora delar härrör från en ojämlik fördelning av ekonomiska resurser och skillnader i livsvillkor med avseende på sociala och kulturella förhållanden. Utredningen visar

förtjänstfullt att dessa skillnader skapar spänningar mellan grupper, polariseringar mellan bostadsområden och minskad tillit till det demokratiska systemet och den offentliga förvaltningen. På detta sätt kan man hävda att utredningen ställer grundläggande frågor kring hur det sammanhållande ”samhällskontrakt” kan formuleras idag, och vilka förändringar som behöver ske för att restaurera det som håller på att försvinna.

Argumentationen i utredningen stöds av forskning som på en rad områden visar att ökade klyftor mellan olika grupper är till men för en hållbar samhällsutveckling och inte minst för utvecklingen av ett samhälle som utgår från människors lika värde och rättigheter. Samtidigt kan man notera att de beslut och vägval som lett till fram till dessa klyftor grundas på konfliktande idéer och intressen, såväl inom landet som på internationell nivå, där konsensus inte alltid går att nås kring vad som är en önskvärd samhällsutveckling. Sådillvida innebär varje förslag som antas för att (åter)bygga socialt kapital, minska skillnader i levnadsvillkor och resurser att vissa grupper kommer att uppfatta sig som vinnare medan andra förlorare – även om man kan argumentera för att åtgärderna kan vara gynnsamma på samhällsnivå. Utredningen undviker i stor utsträckning frågan om att konfliktande intressen ligger bakom idéer om samhällsutvecklingen och vad som ses som önskvärda tillstånd - möjligen klokt i förvisningen att den kommer att aktualiseras i den vidare politiska processen.

En kompensatorisk anda

Utredningen konstaterar på ett flertal ställen att tidigare beslut lett till mer eller mindre oavsiktliga konsekvenser som man är nu satt att hantera, men också att de förändringar som erfordras bedöms som orealistiska för en återgång till en mer önskvärd situation avseende jämlikheten mellan grupper. Exempel på detta kan ses i förslagen om att kompensera ekonomiskt sårbara barnfamiljer genom höjning av riktade bidrag som kan antas öka barns levnadsförhållanden men knappast på ett mer avgörande sätt. Även om det är högst rimligt att fästa uppmärksamhet på de mest sårbara grupperna i ekonomiskt avseende, måste man samtidigt fokusera på storleken på den skillnad som finns till andra grupper. Den relativa fattigdomen som stora grupper upplever idag, och som barn kan erfara under hela sin uppväxt, handlar också om hur de bättre beställda grupperna fått allt bättre ekonomiskt sätt. Skillnaderna skapar spänningar i samhället som yttrar sig inom en rad områden med mer eller mindre lätthärledda orsakssammanhang.

Målsättningen att ”restaurera” en liberal demokrati med ett barnperspektiv är i grunden lovvärd. I ett helhetsperspektiv är det samtidigt viktigt att se att barns intressen och perspektiv hänger samman med andra gruppers. Hur möjligheten till integration på arbetsmarknaden för föräldrar ser ut, har också stora implikationer på barns och ungas välbefinnande, vilket stöd som personer med erfarenhet av droger får för att kunna axla sitt föräldraansvar kan också ses som ett barnrelaterat arbete, och de villkor personer i högre åldrar lever under utgör också grundläggande värden i en liberal demokrati och hänger på olika sätt samman också med andra åldersgruppers.

Kapitel 17 – Utbildning och kultur

Följande synpunkter på kapitel 17 är framtagna av Nämnden för lärarutbildning vid Linnéuniversitetet.

Huvudmannaskap, ledning och finansiering av förskolan och skolan

Relaterat rekommendation om regional organisation: Lärarutbildningen och kompetensutbildning av redan verksamma lärare sker i nära samarbete mellan lärosäte och huvudmän. Det sker en ständigt pågående växelverkan mellan huvudmännens behov och vilket utbildningsutbud som planeras och genomförs på lärosätet för att möta regionens behov. Framträder gör att det finns en skillnad mellan större och mindre huvudmän gällande detta och att mindre kommuner placerade längre från ort där lärosäte är placerat. De mindre kommunerna uppvisar ett större behov av samarbete för att lösa gemensamma utmaningar. Större kommuner "klarar sig själva" på ett annat sätt. Det kan gälla t ex större möjlighet och omfattning av:

- Praktisknära forskning och vetenskapliga ledare på huvudmannanivå
- Tillgång till behörig personal
- Studenter på VFU
- Resurser för arbete med skolutveckling och genomförande av kompetensutveckling

En regional organisation på motsvarande länsnivå skulle möjligen bidra till att utgöra ett enande kit mellan mindre kommuner för att bidra med samordnade, gemensamma kvalitetshöjande strukturer.

Denna samordning kan gynna samarbete med lärosäte kopplat till uppdragsutbildning relaterat Skolverkssatsningar, lärarutbildning, kompetensutveckling och praktisknära forskning.

Styrning och ledning av förskola och skola

Relaterat rekommendation att på sikt göra förskolan obligatorisk från 3 års ålder: Förslaget indikerar möjligen en förskjutning av det som nu är förskoleklass. Argument för förskoleklass är och har varit att det är en väl utvecklad verksamhet som utgör övergång från förskola till skola. Förskoleklassen är skolförberedande men fokuserar även på andra aspekter än ämneskunskaper.

Förskolan har idag en tydlig pedagogik. Den läroplan som gäller med genomförda revideringar har redan tagit stora kliv mot att öka undervisningsaspekten redan i förskoleåldern. Det är högst väsentligt att konkretisera innebörden av "kvalitetskrav" för att inte pendeln ska slå över mot ett ökat fokus på ämneskunskaper på bekostnad av lek, estetiska uttrycksformer, språklig och social utveckling.

Som ett medel för ökad jämlikhet är fokus på förskolan av godo.

Relaterat förslag om uppdrag att föreslå åtgärder för långsiktig kompetensförsörjning inom förskolan: Flera utredningar gällande behov av utbildningsplatser är redan gjorda. Frågan är väl känd. Lärosäten har redan uppdrag att utöka antalet utbildningsplatser för att komma till rätsida med kompetensbrist nu och framöver. Detta motsäger inte behovet att fortsätta arbeta för kompetensförsörjning och kvalitetsförstärkning inom förskolan, men det är inget nytt.

Relaterat förslag om att ambitionsnivån för yrkesvägledning höjs: Möjligen krävs istället studievägledning, vilket inte är samma som yrkesvägledning. Att som barn och ungdom fundera på yrkesval är möjligen mer avlägset men att få stöd med att finna sin nivå och ambition genom sina studier kan skapa möjlighet att på sikt med stigande ålder övergå till yrkesvägledning.

Pedagogik, lärarutbildning och läromedel

I diagnosen anges behov av höjd attraktionskraft. Vad menas med höjd attraktionskraft? Vem säger att den är låg? Lärarutbildningen är sammantaget den största professionsutbildningen. Det anges i utredningen att få söker en lärarutbildning och att det utgör ett problem. Detta stämmer inte med faktiskt läge, det som stämmer är att för få söker relaterat behovet! Antalet sökande till en lärarutbildning är högre totalt sett jämfört med andra professionsutbildningar, kvarvaron i yrket är god och även löneutveckling har förbättrats på senare år. Det är viktigt att i debatten inte cementera uppfattningar som riskerar försvåra situationen relaterat lärarbristen.

Förslag gällande lärarutbildningen är nära knutet till regeringens förslag om reformerad lärarutbildning "Höjd kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan". Vissa gemensamma delar i dessa båda utredningar med pågående remissomgångar kan ses såsom höjd kvalitet i lärarutbildningen, höjda krav för att antas till en lärarutbildning, stärkt forskning. Men vissa delar motsäger varandra. Inte minst gäller det hur praktiska delar som praktik i skolan (VFU) ska kunna erbjudas oberoende bostadsort för att gynna huvudmännens möjlighet att rekrytera nyutexaminerade lärare. Modell med övningsskolor har visat sig innebära kvalitativa fördelar ur ett lärarutbildningsperspektiv och för de huvudmän som ingår. Däremot har det visat sig vara segregering för huvudmän som av olika skäl, storleksmässigt eller geografiskt inte kan ta emot studenter vid en övningsförskola/övningsskola. Förslaget från regeringen om att samtliga lärarstudenter ska göra sin VFU vid en övningsförskola/övningsskola är således tudelat, bra å ena sidan ur ett lärarutbildningsperspektiv men segregering å andra sidan då systemet inte är förenligt med små enheter och små kommuner placerade långt från lärosätesorter. Vilka barn och elever ska placeras på dessa övningsförskolor/övningsskolor där de särskilt skickliga lärarna arbetar och praktiska forskning bedrivs?

Relaterat att ansvaret för lärarutbildningen koncentreras till färre lärosäten: Det finns, istället för lärcentrum, andra möjliga alternativ för att erhålla lärarutbildning t.ex via hybridutbildning/flexibla undervisningsformer. Att effektivisera och ge utbildning för många löses inte genom filialer eller lärcentrum. Det gynnar visserligen just den orten men om man ser till alla de orter som vill bedriva lärarutbildning via filial så finns det inte möjlighet att kunna tillmötesgå det från lärosätenas sida särskilt inte om dessa ska bli färre. Bättre är att kunna delta i lärarutbildning oavsett och oberoende var man bor.

Om syftet är höjd kvalitet måste det väl vara bättre att ge högskoleutbildning på en högskola, finns det brister så bör dessa arbetas med. På högskolan finns inte bara den undervisande läraren utan även studiestöd, studenthälsa, bibliotek, aktiv forskning, akademisk kultur, och socialt sammanhang i ett vidare perspektiv. Distansutbildning med vissa träffar på campus torde med det kunna ge mer än att genomföra utbildning enbart vid en filial eller ett lärcentrum. Erfarenheterna av att genomföra undervisning digitalt under corona-nedstängningen bör noggrant utvärderas utifrån både positiva och negativa konsekvenser.

Formuleringar i utredningen antyder att lärarutbildare inte behöver forska själva utan det räcker med att de har en tillräckligt nära kontakt med någon som forskar. Hurudan kontakt? Vem blir inbjuden till konferenser eller anlitas som opponenter vid disputationer så att man därmed kan delta i diskussioner om aktuella frågor om man inte själv uppvisar någon aktivitet eller bidrag inom området? Och hur kan man bara

mena att nödvändiga förbättringar kan göras inom ramen för nuvarande resurstilldelning? Utredningen tenderar att innebära en egen bedömning av vad som utgör kopplingen mellan utbildning och forskning som skiljer sig från den som gjorts i UKÄ:s utvärderingar. UKÄ påtalade att det är en brist om studenter *inte* möter disputerad i personal i undervisningen i tillräcklig omfattning.

Om förslaget om att lärcentrum kan fungera som stöd för att höja genomströmningen i högre utbildning av framför allt studenter från studieovana hem: Borde det vara rimligt att dessa lärcentrum istället kan fungera som en extra resurs för studenterna att kunna genomföra distanskurser som ges på lärosätena, inte som en specifik typ av utbildning. Erfarenheter som vi har av att genomföra kurser i samarbete med olika lärcentrum har visat på sådana utmaningar att vi ser sådana samarbeten som ej önskvärda. Vi ser däremot positivt på om de kan ge studenterna stöd i distanskurser utan att ställa särskilda krav på lärosätena.

Att öka anslag till den praktiktäna forskningen bör vara till fördel för både akademi och praktik. Satsning på forskning om förskola och en pedagogik som inte missgynnar elever med sämre förutsättningar bör kunna vara till gagn för ökad jämlikhet. Men förslaget om forskning för ökad jämlikhet är inte i linje med regeringens förslag om reformerad lärutbildning ”Höjd kvalitet i lärutbildningen och fler lärare i skolan”. Där anges att praktiktäna forskning ska knytas till förskolor/skolor som också är övningsförskolor/ övningsskolor där lärarstudenter placeras och där särskilt skickliga lärare arbetar. Hur stämmer det med jämlik förskola och skola?

Om de praktiktäna forskningsfrågorna ska knytas närmare huvudmännens behov bör det skrivas fram tydligare.

Relaterat förslag om att efter halva utbildningstiden arbeta halvtid och samtidigt avsluta sin utbildning på andra halvtiden: Finns en risk gällande utfall. Det är svårt att kombinera studier och arbete och därmed risk för avhopp. Det krävs omfattande administration för att hantera individuella studieplaner. Blir det verkligen fler lärare i det längre perspektivet?

Relaterat bedömning om Kompetenshöjande insatser för ledning och styrning av problemfyllda skolor: Den föreslagna regionala organisationen för Skolverket ökar sannolikheten för framgång i det arbetet. Viktigt att detta sker tillsammans med lärosäte samt att lärosäten är med från början av varje insats och inte enbart blir en genomförare av Skolverkets insatser.

Vuxenutbildning och livslångt lärande

Gällande rekommendationer om vuxenutbildning: Viktigt att beakta den växande utbildningsskuld till barn och ungdomar som nu byggs upp i och med covid19.

Regionala aspekter på utbildningssystemet

Relaterat rekommendation att regeringen utformar en sammanhållen strategi för högre utbildning på distans: Nedstängningen orsakad av corona-pandemin har skyndat på utvecklingen av distansundervisning och dessa erfarenheter är mycket värdefulla att beakta. Nya kunskaper anger på vilket sätt distansutbildning kan utgöra ett kvalitativt komplement till traditionella former, men även gällande när distansundervisning kommer till korta. Dessa erfarenheter behöver tas om hand och bidra till utveckling av distansundervisning framöver.

Lokala lärcentrum som stöd för högre utbildning på distans

Färre lärosäten ger högre kvalitet? Men hur säkerställs kvaliteten vid ökat antal filialer/lärcentrum? Erfarenheten i ackrediteringen enligt AACSB (som nu görs vid flera svenska lärosäten) visar på att det är svårt att skapa likvärdiga utbildningar med samma utbildningskvalitet vid huvudcampus och satellitcampus. Samma utmaning ses vid program som både finns som campusbaserade och distansbaserade. Bättre att fokusera på hur utbildning vid lärosäten kan genomföras för att den ska vara möjlig att delta i oavsett var man bo.

Det finns däremot möjlighet för lärcentrum att ge studenter som bor i närhet till lärcenterorten stöd genom erbjudan att nyttja lokaler och teknik för sina studier, att flera tillsammans kunna följa en sändning och genomföra seminarium på plats. För detta krävs inte att utbildningen ges vid ett lärcentrum, utbildningen kan ges på lärosäte, men följas via enskild uppkoppling eller gemensam.

Följande synpunkter på kapitel 17 är framtagna av Institutionen för socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Skolan som förebyggande arena

Stort utrymme lämnas i utredningen till att diskutera den svenska skolan och den i många stycken negativa utvecklingen som kan noteras här, inte minst rörande skolprestationer. Här anges flera viktiga orsaker till dagens situation där det fria skolvalet, kommunaliseringen, bostadssegregation med flera kan ses som viktiga. Även här innebär förslagen mycket att försök modifiera och minska negativa konsekvenser av tidigare beslut, så som att se över antagningssystemet till skolor, förstärkt tillsyn, stödjande regionala strukturer för pedagogisk kvalitet etc. Sådana modifieringar välkomnas samtidigt som vi noterar att de grundläggande mekanismerna som driver segregationen inom skolväsendet riskerar att alltjämt spela en viktig roll.

När det gäller skolan som institution i förebyggande bemärkelse lutar sig utredningen bland annat mot forskning som talar om behörighet till nationella program till gymnasieskola, skolanknytning i vidare bemärkelse och att skolmässigt lyckas i jämförelse med jämnåriga har stor betydelse för framtida utveckling. Därtill framhålls samt att viss pedagogisk utformning, så som stora inslag av egen forskning kan öka skillnaderna mellan de som lyckas väl i ämnesrelaterade prestationer och de som inte når upp till denna nivå. Detta är viktiga förutsättningar och värdeomätare, men det som mäts är inte enbart frukten av pedagogiska förutsättningar, elevantagningar och organisatorisk utformning för olika skolenheter – om skolan ska stärka sin roll som förebyggande institution måste man även se till de stödresurser som finns att tillgå inom skolans ram. Försök inom bland annat Kronobergsregionen med att ge skolan en huvudroll för att identifiera barn tidigt och ge dem ett samordnat stöd visar behovet av en kompetensmässigt stark elevhälsa samt ett välfungerande samarbete till andra samhällssektorer. Dessa aktörer utgörs inte minst av socialtjänst och hälso- och sjukvård där barn och ungdomspsykiatrins resurser också är viktiga i tidigare skeden för att stödja barn och unga, men sådana finns också inom civilsamhället. De senare resurserna är dock i allmänhet dåligt sammankopplade med det offentliga, trots deras centrala funktion för barns och ungas livsvillkor. Fokus på skolan som förebyggande aktör måste därför ses i ett vidare sammanhang, för även om indikatorer för den framtida utvecklingen kan ges

genom uppmätta skolprestationer (betyg) är dessa resultatet av en mängd olika faktorer som måste ses i ett sammanhang.

Kapitel 18 – Arbetsliv

Synpunkter på kapitel 18 är framtagna av Institutionen för socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Arbetslivet genomgår stora förändringar som bland annat inbegriper strukturförändringar som påverkar yrkessektorer, digitalisering som skapar både möjligheter och nya utmaningar och bidrar till framväxten av den så kallade gig ekonomin. En konsekvens är att arbetslivet präglas av tilltagande skillnader mellan yrkessektorer och grupperns förankring i arbetslivet och därmed också deras position gentemot trygghetssystem. En central utgångspunkt är därför att diskussionen om arbetslivet behöver ta avstamp i denna tilltagande differentiering och framväxt av nya utmaningar och vidgade ojämlikheter. Vi vill här särskilt lyfta fram arbetets temporala organisering, där delar av arbetsmarknaden fortsatt har tämligen fasta arbetstider eller tider som anställda i hög utsträckning själva kan utforma, medan andra domineras av timanställningar och utbredda skift (tex delade skift) eller arbetar i gig-ekonomin där inkomsten beror på när deras tjänster efterfrågas, vilket medför att de kan kallas in med kort varsel. Denna utveckling får konsekvenser för hälsa, jämställdhet, förutsättningar för förlängt arbetsliv och öppnar för nya former av social utsatthet.

Med förslaget om att utreda möjligheter till barnomsorg vid arbete på obekvämt arbetstid uppmärksammar utredningen delar av denna varierande temporala organisering av arbetet som finns på arbetsmarknaden. Vi vill lägga till att det är viktigt att en sådan utredning inbegriper en bredd av perspektiv, tex ett barnperspektiv, ett jämställdhetsperspektiv, ett arbetstagarperspektiv samt innebär för olika grupper av anställda. De temporala förändringarna är dock vittgående och det behövs även ökad kunskap om konsekvenser av gig-ekonomi ur motsvarande frågeställningar och perspektiv.

I utredningen påpekas att en bibehållen eller ökad omfattning av den offentligt finansierade äldreomsorgen i form av hemtjänst och äldreboende bidrar till både jämlikhet och jämställdhet och dessutom har positiva effekter på arbetsutbudet i ekonomin. Vi ansluter till detta men vill därtill betona att tillgång till en äldreomsorg av god kvalitet också är avgörande för de politiska ambitionerna om ett förlängt arbetsliv. Såväl nationell som internationell forskning illustrerar att grupper av anställda, inte minst kvinnor med stort omsorgsansvar för närstående, lämnar arbetslivet tidigare på grund av bristande äldreomsorg. Som vi framför på andra ställen varierar förutsättningar för en trygg äldreomsorg mellan regioner, samtidigt som tillgången till äldreomsorg är en viktig förutsättning för regional utveckling och jämlikhet mellan regioner.

Vi ser vidare positivt på utredningens förslag om analyser av löneskillnader mellan kvinnor och män och beräkningar av den horisontella lönesegregeringen på svensk arbetsmarknad samt på förslagen om ökade resurser till att främja utveckling och tillsyn på arbetsmiljöområdet. Detta är centralt såväl ur ett jämställdhetsperspektiv som för förutsättningar för ett förlängt arbetsliv. Kvinnors lägre inkomster under arbetslivet resulterar också i lägre pensionsinkomster. Den ökande andelen av pensionärer, främst kvinnor som lever i relativ fattigdom, synliggör att detta är en central utmaning på den svenska arbetsmarknaden. Vad gäller arbetsmiljöfrågorna

vill vi särskilt lyfta fram behovet av att urskilja innebörder av digitalisering och identifiera riskområden och yrkesgrupper vad gäller teknostress.

Kapitel 19 – Mottagande och integration

Följande synpunkter på kapitel 19 är framtagna av Institutionen för socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Överlag präglas kapitel 19 vilket ägnas åt mottagande och integration av en syn på utomnordisk migration som ett problem och en kostnad när man också hade kunnat betona de fördelar som migrationen kan innebära för samhällsutvecklingen och människorna i samhället. Avsnitt 19:2, under rubriken Problem och diagnos, inleds med att konstatera: ”På kort tid har det kommit fler människor till Sverige än någonsin tidigare.” Det beror på vad man menar med ”kort tid”. De senare åren (sedan 2015) har präglats av en drastisk minskning av antalet asylsökande, och denna minskning beror inte på att människors behov av asyl har minskat, utan snarare på att den svenska migrationspolitiken och en skärpt gränsbevakning i Europa blivit tilltagande restriktiv. Vidare har tillämpningen av tillfälliga uppehållstillstånd gjort livet för asylsökande alltmer osäkert (se t ex Beskow 2018; Herz & Lalander 2021; Elsrud & Lalander 2021; Sager & Öberg 2017).

Staten har i ovanstående mening bidragit till att göra redan högst osäkra och utsatta liv till ännu mer osäkra. Enligt Asylkommissionen (<https://liu.se/forskning/asylkommissionen>), som utgör ett samarbete mellan forskare, professionella, frivilligorganisationer och människor med egen erfarenhet av asylprocessen i Sverige, finns en rad brister vad gäller det svenska ”mottagningssystemet”. Forskning pekar dessutom mot att rättssäkerheten kan ifrågasättas vad gäller asylprövningar i Sverige och att det därför vore angeläget att detta tillfullo tas på allvar (se t ex Elsrud et al. 2021; Hedlund 2016, 2017; Johannesson 2017; Khosravi 2016). Ett mottagningssystem där rättssäkerheten kan ifrågasättas är ur ett mänskligt etiskt perspektiv oacceptabelt. En mer systemkritisk forskning borde ha inkluderats i kapitlet, då det skulle ha inneburit större möjligheter till självkritik, och möjligheter att inse de mänskliga konsekvenserna av den åtstramade migrationspolitiken.

Nedan går vi in på ett par av utredningens rekommendationer/förslag och kommenterar dessa.

”Rätten för asylsökande att bosätta sig var de vill under asyltiden, den så kallade EBO-lagen, medför problem med asylmottagandet och svårigheter för kommuner där många bosätter sig.” (653)

Konstaterandet leder fram till rekommendationen att ”[d]en så kallade EBO-lagen bör upphävas. Asyl-sökande som ordnar egen bostad under asyltiden ska inte ha rätt till dagersättning.” Utredningen vill att den möjligheten tas bort och att de asylsökande genom ekonomisk styrning, och genom att ta bort rätten till ersättning för dem som ordnar eget boende, ska bo i de ”centrum” där asylutredningen görs. Styrning genom ekonomi och kontroll är ingen bra utgångspunkt för att skapa en upplevelse av meningsfullhet och tillhörighet hos människor som söker skydd.

EBO beskrivs i utredningen som problematiskt av olika skäl. Här förefaller det som att argumenten används för att motivera större institutioner, ”centrum”, där de asylsökande ska tillbringa sin väntan. Att EBO-lagen skulle medföra problem beror nog på vem som definierar problemet. För många asylsökande människor under de

senaste åren har EBO varit den enda möjligheten att upprätthålla ett socialt liv, att studera, delta och bygga upp en känsla av tillhörighet i förhållande till det svenska samhället.

Utvecklingen mot ett asylomhändertagande bestående av isolerade institutionsliknande miljöer, ofta på avstånd och avskilt från normalt samhällsliv, är något som fått katastrofala konsekvenser för asylsökande människors mående på många håll i världen. Forskning har sedan länge visat att den här typen av boenden, isolerade från övriga samhället, har skadliga och nedbrytande effekter på människor, som kuvas i sin mänsklighet (t ex Fontanari 2015; Pinelli 2015). Det är oundvikligt att boendena får karaktären av en form av institutioner som, om de dessutom ligger avskilt, påminner om en förvarslignande och kontrollerande plats. I en förlängning kan detta bidra till en avhumanisering och tillskriven kriminalisering av asylsökande människor då deras belägenhet vid sidan av och utanför samhället skapar en känsla av vi-och-dom. Detta bidrar till ett utanförskap som rimmar illa med förslagets ambition att underlätta integration och tillhörighet i det svenska samhället. EBO förefaller vara ett långt mänskligare sätt att hantera mottagandet på. Det är dessutom högst problematiskt och oetiskt att ta ifrån dem som hellre vill ha EBO deras redan knappa ekonomiska resurser.

Vi vill även kommentera det om undervisning: ”*Rekommendation: Öka yrkesrelaterad undervisning inom språk-introduktionsprogrammet.*” (s. 673) Detta kan innebära en styrning mot olika former av praktiska arbeten. Det borde hellre vara så att man kan ges möjligheter till mer yrkesrelaterad undervisning snarare än att det görs till standard. Forskning (se t.ex. Olofsson & Wikström 2018) visar exempelvis att många ”ensamkommande” unga har lyckats bra i skolan, även inom teoretiska utbildningar, och att de på relativt kort tid införskaffat stora kunskaper.

Vidare föreslås på sidan 664 obligatorisk samhällsorientering för människor i asylprocess. Här vill vi varna för risken att människors individuella behov inte sätts först. Asylrätten gäller alla, oavsett bakgrund och förutsättningar. Många anländer till asyllandet utan att kunna läsa och skriva, utan att kunna språket och med svåra trauman i bagaget. De kan behöva invänta en känsla av trygghet innan trauman kan bearbetas och hälsan blir så god att man kan tillgodogöra sig det asyllandet erbjuder i form av utbildning och aktiviteter. Risken med obligatoriska utbildningar är att de utvecklas till olika former av kvalificeringssystem där deltagaren förväntas klara en viss nivå/test för att betraktas som förtjänt av ett uppehållstillstånd. En utveckling åt detta håll bör motverkas. Frivillig samhällsorientering under asylväntan är bra men det är socialpsykologiskt mest främjande att låta människor få trygghet innan de ställs inför svåra krav.

Följande synpunkter på kapitel 19 är sammanställda och framtagna av Per Strömblad, Inst. för statsvetenskap, tidigare koordinator för Plattform Migration vid Linnéuniversitetet.

Kommissionen beskriver en central del av sitt uppdrag som att föreslå åtgärder som i bred bemärkelse kan förväntas öka jämlikheten i det svenska samhället. I enlighet med vad som kunde förväntas så föreslås därmed också såväl tämligen omfattande policyförändringar som mindre justeringar av gällande regelverk. Med fokus här primärt på migrations- och integrationspolitiska aspekter så kan det förstnämnda

exemplifieras av förslaget om att återgå till en ”myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning” när det gäller beviljande av tillstånd för arbetskraftsinvandring. Som exempel på en mindre justering (som likväl dock kan vara viktig för de berörda) kan nämnas ett förslag på hur undervisningen i samhällsorientering för nyanlända ska kompletteras med ett tydligare jämställdhetsperspektiv.

Båda nämnda förslag utgör i sin tur exempel på att kommissionen i regel baserar sina förslag på genomtänkta ställningstaganden. De grundar sig på rimliga beskrivningar av kunskapsläget och på transparenta resonemang, exempelvis i anslutning till oberoende utvärderingar. Analogt med detta argumenterar också kommissionen väl för sitt förslag om att även asylsökande framgent ska erbjudas samhällsorientering.

Vidare är det lätt att dela kommissionens uppfattning att det krävs insatser för ökad kvalitet i uppföljning och utvärdering av just samhällsorienteringen. Denna verksamhet har snart bedrivits i ett decennium, men det tycks alltjämt råda anmärkningsvärt stor osäkerhet om hur variationer tvärs utbildningsanordnare och kommuner påverkar utfallet. I anslutning till kommissionens genomgång härvidlag hade det också varit motiverat att föreslå en mer genomgripande forskningsbaserad utvärdering av hur samhällsorienteringen i praktiken fungerar.

Kommissionen berör en rad komplexa frågor kring hur ökad jämlikhet ska kunna främjas mellan människor med olika etnisk och kulturell bakgrund (främst i kapitlet ”Mottagande och integration”, men relevanta aspekter i detta avseende behandlas också i kapitel som rör utbildnings- och bostadspolitik). Utifrån vad som kan framstå som en alltför förenklad (”oproblematiserad”, om man så vill) utgångspunkt resonerar kommissionen i princip genomgående om integration som något som endast handlar om den invandrade befolkningen. En ”lyckosam integration”, betraktat som ett önskvärt tillstånd, kan då uppnås av en person med utländsk bakgrund om hen blir inkluderad i centrala samhällsliga sfärer. Och sannolikt uppfattas förutsättningarna för etablering på arbetsmarknaden i allmänhet som det enskilt viktigaste i detta avseende.

Detta påpekande motsäger inte att kommissionens förslag på hur asylsökande och andra kategorier av migranter ska få en mer gynnsam start i Sverige ter sig välmotiverade. Exempelvis skulle det ökade statliga ansvar under asyltiden som förordas sannolikt kunna bidra till effektivisering, ökad rättssäkerhet och (vilket kommissionen, såvitt noterat, inte nämner) bättre förutsättningar för ansvarsutkrävande. Men med detta sagt hade analyser och förslag sannolikt vunnit på att grundas i en mer reflekterande framställning kring hur integration alternativt (men väl i linje med sedan länge rådande officiella integrationspolitiska mål i Sverige) kan förstås som ett begrepp på samhällsnivå snarare än på individnivå. Som under decennier har påpekats inom forskningen om internationell migration och etniska relationer (IMER) så kan ett ensidigt fokus på ”individens integration” riskera att i realiteten bli synonymt med, åtminstone implicita, krav på assimilation.

Om sådana semantiska fällor kan undvikas så kanske det också kan bli lättare att tydliggöra majoritetssamhällets restriktioner för ökad jämlikhet.

Kapitel 21 – Regionala frågor

Synpunkter på kapitel 21 är framtagna av Institutionen för socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Som påpekas i Långtidsutredningen 2019 är de regionala utmaningarna relaterade till bland annat demografiska förändringar. De rör därför välfärdsstatens förutsättningar att ge en god äldreomsorg i hela landet. Den ökande andelen äldre i befolkningen skapar, som påpekas i Långtidsutredningen 2019, ökad efterfrågan på välfärdstjänster i hela landet. Mycket avlägsna landsbygdsregioner står här inför de största utmaningarna genom den stora andelen äldre sett i relation till befolkningens storlek. Det innebär att de, för att klara att tillhandahålla bland annat en god äldreomsorg kommer att få kraftigt ökade kostnader från en redan hög nivå. Den lägre andelen personer i yrkesverksam ålder gör dem också särskilt utsatta vad gäller nuvarande och framtida personalförsörjning inom välfärdssektorn.

Parallellt noterar Långtidsutredningen 2019 att vi sedan 1980-talet har en ökande skillnad i regionala inkomster. Utvecklingen karaktäriseras av högst tillväxt i Stockholms- och Göteborgsregionerna och lägst tillväxt i landsbygdsregioner. I dessa processer ges den tilltagande betydelsen av kapitalinkomster framför inkomster av lön en central plats. Detta pekar på att frågor om regional välfärdsutveckling rör flera olika pågående samhällsförändringar och därför behöver ges en central plats på den övergripande politiska agendan, dvs. ha en central plats inom flera politiska ansvarsområden.

Mot denna bakgrund ser vi positivt på de förslag som utredningen ger vad gäller främjandet av mer jämlika regionala villkor. Ett stärkt kommunalekonomiskt utjämningsystem framstår här som en nödvändig och central åtgärd. Vi ansluter också till bedömningen av betydelsen av att främja tillgången till personer med examen inom bristyrken i stora kommuner. Likaså ser vi positivt på det uttalade stödet till regionalt tillgänglig högre utbildning. Förslagen om att regeringen bör ges i uppdrag att utforma en strategi för ökad genomströmning och stärkta studieresultat i distansutbildning, att genom distansutbildningen bidra till breddad rekrytering till högskolan samt att tillföra medel för att utveckla distanspedagogik och utbildningsprogram på distans är rimliga. Vi vill här betona behovet av att medel ges till forskning och utvärdering av sådana initiativ. Detsamma gäller förslaget om utbildningspremier i välfärdsyrken i kommuner med stora utmaningar, även här vill vi betona betydelsen av forskning och utvärdering.

Kapitel 23 – Hälso- och sjukvård

Synpunkter på kapitel 23 är framtagna av Fakulteten för hälso- och livsvetenskap vid Linnéuniversitetet.

23.3.1 Det tidiga livet

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till förslaget om ökat föräldrastöd.

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till förslagen om att:

- *genomföra en forskningsgenomgång för att fastställa levnadsvanors inverkan på fostret (sid 806).*
- *analysera vilka informationsåtgärder före graviditet som kan vara verkningsfulla för att minimera risken att fostret utsätts för påverkan av ohälsosamma levnadsvanor innan konstaterad graviditet (sid 806).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap poängterar också vikten av att råd om levnadsvanor har vetenskaplig förankring.

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till förslaget om:

- *stärkt föräldraskapsstöd med mer riktade insatser mot familjer med förhöjd risk för ohälsa (sid. 807).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till förslaget om att:

- *upprätta ändamålsenliga register för barnhälsovård (sid 807).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap tar inte ställning till om existerande register kan användas eller om ett nytt register kan vara nödvändigt.

23.3.2 Jämlika levnadsvanor och arbetsmiljö

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till att det tas fram:

- *ett konkret program med verkningsfulla åtgärder för att främja goda levnadsvanor framför allt bland unga i alla socioekonomiska grupper (sid 811).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap väljer att inte värdera innehållet i ett sådant program. Fakulteten för hälso- och livsvetenskap poängterar vikten av att det tydligt redogörs för alkoholens skadliga effekter enligt alkoholförordningen 13 (se förslaget på sid. 813), men har inga synpunkter på förslaget i övrigt.

Gällande förslaget:

- *Den kommande ANDT-strategin för 2021–2025 bör även fortsättningsvis ha ett tydligt fokus på tobaksbruk, inte minst bland unga (sid. 816).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till att strategin lägger fokus på tobak, men anser att en avvägning bör göras så att detta fokus inte medför att tyngre drogers skadliga effekt skymms.

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiva till rekommendationen om att:

- *Staten bör skapa ett riktat bidrag till primärkommuner och regioner för att ge dem förutsättningar att bygga upp och utveckla förebyggande och behandlande insatser (sid. 817).*

Gällande förslaget:

- *Marknadsföring av kommersiella spel ska kombineras med varningstexter av samma slag som gäller alkohol och tobak (sid. 818)*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap tar inte ställning kring huruvida ovanstående ska ingå i tryckfrihetsförordningen eller ej, men förespråkar allmän upplysning och god kunskap om riskerna som är förenade med spel.

Gällande resterande förslag om spel (sid 821-22): Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till att det skapas underlag för att kunna forska vidare för prevention och behandling av problemspelande och spelmissbruk.

23.3.3 En jämlik och behovsbaserad hälso- och sjukvård

Gällande förslaget om ersättningsprinciper inom primärvården (sid 831): Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till att frågan om gemensamma ersättningsprinciper utreds.

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig positiv till förslaget om att:

- *Regionerna bör få ett utökat uppdrag i form av att följa folkhälsoutvecklingen och i samarbete med kommunerna bedriva preventivt arbete inom regionen (sid 32).*

Gällande förslaget:

- *En utredning bör tillsättas med syfte att klargöra möjligheten att via ett statligt stimulansbidrag åstadkomma en centraliserad upphandling av sjukvårdspersonal (sid. 833).*

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap anser att en centraliserad upphandling enligt förslaget ovan riskerar att få en inlåsand effekt. Det bör också beaktas att kvinnor är överrepresenterade som anställda inom vården och vad eventuell centraliserad upphandling ger för effekter på jämställda löner i samhället. En utredning borde framförallt fokusera på att få regionerna att tillsätta och behålla den egna personalen.

Gällande rekommendationen om hjälpmedel för personer med funktionsnedsättningar (sid. 834-35): Fakulteten för hälso- och livsvetenskap anser när det gäller utprovning av hjälpmedel att patientperspektivet bör vara i fokus och ska ställas emot kostnadseffektivitetsprincipen.

Kapitel 26 – Kriminalpolitik

Följande synpunkter på kapitel 26 är framtagna av Institutionen för polisiärt vid Linnéuniversitetet.

Brottslighetens omfattning och struktur tycks ha starka kopplingar till hur samhället ser ut i termer av såväl välfärd som fördelningspolitik. Samtidigt spelar också det som benämns tillfällesstrukturen en betydande roll. De brottsförebyggande effekter som man hoppades att välfärdens utveckling skulle generera under 1960- och 70-talet grusades av den påverkan tillfällesstrukturen fick på den generella brottsnivån. Högre materiell standard tycks alltid leda till fler brott, endera i termer av behoven av att reglera beteenden som följer av detta som t.ex. trafikbrotten, eller i termer av olagligt införskaffande av materiellt önskvärda föremål. Ett brottsfritt samhälle är en fiktion. Den kraftiga brottsökning vi såg i Sverige efter andra världskriget drevs framför allt av två grupper, ungdomar och återfallsbrottslingar. Intressant nog har brottsligheten bland ungdomar minskat sedan 1990-talet och fortsätter att minska. Sorgligt nog blir de fördelningsekonomiska aspekterna på ungdomsbrottsligheten däremot allt tydligare. De i Sverige växande klyftorna blir tydliga i just ungdomsbrottsligheten. När då utredningen framhåller att: ”I den mån brottsligheten dessutom har en fördelningsdimension blir den därmed relevant för kommissionens utredningsmandat” (s. 891) känns det som ett viktigt kriminalpolitiskt steg. När sedan utredningen också framhåller att ”(i)nsatser för ökad jämlikhet kan inte desto mindre förväntas leda till minskad kriminalitet och därmed sammanhängande

kostnader, eftersom de om de är rätt utformade påverkar också risken för fattigdom och arbetslöshet” (s. 892) tycks en ny kriminalpolitisk linje föreligga. Men när man som läsare förväntar sig se radikala förslag, som exempelvis åtgärder mot nuvarande skolpolitik, där redan svaga elevers svårigheter förstärks när vinstintressen urholkar skolans möjlighet att ge alla en likvärdig utbildning, möter man istället förslag som dels bygger på den typ av nyliberala rationalitet som skapat många av dagens problem, dels en tilltro till vetenskapernas förmåga att predicera framtida beteende som borde avförts från den kriminalpolitiska dagordningen för länge sedan. Vår förmåga att på grupp-nivå gissa förekomsten av diverse företeelser är troligen god. Men när vi försöker använda detta för prediktion på individnivå är resultaten mer än besvärande.

För att exemplifiera detta kan vi ta den andra gruppen som står för en stor del av brottsligheten, återfallsbrottsligheten. I longitudinella studier framkommer olika betydelsefulla faktorer för utvecklandet av en s.k. kriminell karriär. Dessa s.k. riskfaktorer betecknas just som riskfaktorer p.g.a. de svårigheter som finns med att predicera framtida beteende. Att som utredningen gör, när den tycks förespråka tidiga insatser på individnivå, är att gå på slak lina. Att det exempelvis tycks föreligga s.k. neuropsykiatriska diagnoser hos en del av fångpopulationen tas som intäkt för att diagnostisera och medicinerande av detta tidigt skulle vara en framkomlig väg. Att studera brottslighet är ett komplex process, och tyvärr har man inom det område som försöker förklara brottslighet på individnivå flera gånger gjort misstaget att tro att studerandet av brottslingar i fängelse är en framkomlig väg. Detta missförstånd bygger på att utgå från att människor sitter i fängelse på något sätt skulle utgöra ett rimligt urval. I detta bortser man från många saker som avgör vilka som slutligen kommer att hamna i fängelse och ser istället vägen till fängelset som en kausal process. Bara frågan om vilka handlingar vi väljer att kriminalisera är mer än betydelsefullt för vilka som kommer att hamna i fängelse. I Sverige utgör den s.k. fångpopulationen till 50% av personer som dömts för narkotikarelaterad brottslighet. Att narkotikapolitiken i Sverige bygger på att bemöta narkotika som brottslighet är avgörande dels för hur fångpopulationen ser ut, dels för hur stor den blir. Om vi i Sverige istället hade valt ett medicinskt förhållningsätt till narkotika hade troligen våra fängelser sett annorlunda ut. Det självmedicineringsargument som i Sverige brukar användas för att förklara missbrukare som diagnostiserats med t.ex. ADHD är mer än svagt. Det är inget hälsosamt liv som leder fram till fängelse. Sedan blir ju medicinerandet av dessa personer mer än paradoxalt – de sitter i fängelse för att de haft med narkotika att göra och nu ska de få narkotika för att sluta med brott. Men i viljan att utveckla tidiga insatser finns ytterligare problem. Den s.k. utvecklingskriminologin, som även den bygger på longitudinella data, har påvisat att s.k. stämplingseffekter är allt utom försumbara. Istället för åtgärder på individnivå som kan ha stämplande effekter blir utvecklingskriminologins slutsatser att åtgärder på grupp- eller samhällsnivå är att föredra. Fungerade skolan, fungerande barnomsorg och fungerande fritidsaktiviteter har troligen bättre effekter än individinsatser. Exempelvis borde de uppenbara klasseffekter som finns inom idrotten genom diverse avgifter eller kostnader för material vara något att arbeta med.

Utredningen har goda ambitioner och försöker föra en dialog med forskning. Tyvärr finns det en del fallgropar gällande kriminologisk forskning. Metodologiska ideal sätts ofta före faktisk användbar. Detta syns i hur utredningen föreslår en höjd ”(...) ambitionsnivån beträffande systematisk effektutvärdering av brottsförebyggande

åtgärder (...)” (s. 896). Ett argument som ofta återkommer bl.a. förespråkare av s.k. Random Control studier som en universallösning. Men även genomslaget av en s.k. myndighetskriminologi blir tydlig. En forskning som inte äger sina egna frågeställningar måste ses som mer än begränsad i termer av såväl relevans som framförda förslag. Tyvärr har de ambitioner som fanns i *Allas vårt ansvar* (DsJu 1996:59) om lokalt utformade åtgärder för lokala problem byts ut mot en väldigt stark centralstyrning av det brottsförebyggande arbete där BRÅ påtvingar lokala aktörer modeller framtagna inom myndighetskriminologi. Och detta då bl.a. p.g.a. den ovan nämnda typen av metodologiska ideal. Avslutningsvis vill vi lyfta att vi anser det vara en berömvärd rekommendation att det sker oberoende och kritiska granskningar av det 34-punktsprogram, och andra liknande initiativ, som regeringen håller på och sjösätter.

Följande synpunkter på kapitel 26 är framtagna av Institutionen för socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Trots ambitioner i utredningen om att visa hur olika åtgärder kan ses i ett sammanhang är det ändå svårt att riktigt se den samlade bilden av hur de olika förslag tänks griper in och förstärka varandra. Detta är nu ingen enkel uppgift, men för fortsatt arbete i omvandlingen till politiska förslag är det viktigt att föra in ett än mer holistiskt tänkande. Ett förslag som dock kan ses som ett uttryck för denna riktning berör frågan om förebyggande insatser för att undvika framtida problemutveckling bland barn och unga. Här talar man i termer av samhällsekonomiska effekter och behovet av sammansatta analyser, även om man inte går in på närmare in på svårigheterna med att göra sådana. När det gäller insatser för barn och unga grundas sådana analyser fram till idag till stor del på antaganden och resonemang, och inte välgjorda empiriska analyser. Att upptäcka barn och unga i tidigt skede kräver mycket riktigt kompetens och kapacitet till en sådan identifiering – men om sådana processer inte görs på rätt sätt och om de insatser som erbjuds förstärker upplevelsen av att vara ett problem och befinna sig utanför det uppfattat ”normala”, kan dessa former leda till kontraproduktiva effekter. Att skapa helhetliga och inkluderande insatser kan dock kräva genomgripande systemförändringar rörande formerna för samverkan mellan olika samhällsorgan och en stark underbyggnad av kunskapsbasen för olika metoder för upptäckt och stöd. Här behövs också ett nära och kontinuerligt samarbete mellan praktik och forskning.

Det finns all anledning att ställa sig bakom att det brottsförebyggande arbetet måste bedrivas kunskapsbaserat, och även att åtgärder måste till för att skapa närmare samverkan mellan forskning och praktik. Det måste samtidigt framhållas att det krävs en variation av olika forskningsingångar och problemställningar för att utveckla arbetet. Det finns exempelvis ingen enkel formel att ta till när det handlar om att omvandla aggregerade gruppdata för att få handledningsstöd för arbetet med enskilda individer. Det krävs också stor kunskap exempelvis om hur matchningsprocessen ska ser ut, om hur tillit ska kunna (åter)uppbyggas och om vad det innebär att vara ”personligt professionell”. Det senare handlar om insikten i att exempelvis unga personer som befinner sig i brottsliga sammanhang socialiseras in i att se samhället som motpart och utvecklar ett vi och dem-förhållande till dess institutioner och funktionärer. För att överkomma sådant krävs att den professionella framstår som trovärdig för att denna sedan ska kunna brygga över till en mer generaliserad tillit.

Förslaget om att inrätta en gemensam analysfunktion bland annat för att se till hur samhällsekonomiska investeringar ska kunna se som brottsförebyggande bör därför kompletteras med att det krävs en mycket bredare kompetens i hur det professionella arbetet kan se ut, än den som avgränsas till en viss form av analytisk kompetens. Risken finns att förhoppningar på vad sådana analysfunktioner kan tillföra blir alltför höga och även att det uppstår liknande klyftor mellan det operativa arbetet i landets regioner och kommuner som kan ses när det handlar om intentionen om att utveckla en så kallad evidensbaserad praktik.

Avgörande för all samhällsekonomisk beräkning är valida uppgifter om effekter av en viss insats. När sådana data saknas blir de samhällsekonomiska beräkningarna med nödvändighet ett projekt byggt på antaganden och gissningar med skakiga resultat. I några få fall får sådana idag effektdata att tillgå rån så kallade RCT-studier, vilka likt klinisk läkemedelsforskning använder sig av kontrollerade jämförelsegrupper och strikta undersökningsprotokoll. Med största sannolikhet kommer tillgången till sådana studier inom det samhällsvetenskapliga området vara begränsad under lång tid framöver. Effekterna från olika preventiva och rehabiliterande insatser är också i allmänhet låg till medelhög – om man kan spåra några sådana alls. Därtill är den individuella variationen vanligen stor – varför de inte tjänar som direktiv för agerandet gentemot enskilda, utan i första hand som underlag för inriktningsbeslut på organisationsnivå. Oavsett tillgången till RCT finns därför stora behov av att utveckla kompletterande uppföljningar av gjorda insatser i samarbete mellan forskning och praktik. Över tid skulle en kunskapsbas kunna skapas från denna uppföljning som kan ge såväl lokal som bidra mer generellt till vad som verkar fungera. Som exempel på ett sådant arbete skulle kunna tas förslaget om att inrätta ett nationellt program för avhoppare. Ansvariga myndigheter skulle ha i ansvar att inte bara ge metodstöd och fördela eventuella utvecklingsmedel, utan också att se till att det kommer till stånd gemensamt utformade och kontinuerliga uppföljningar av arbetet. Forskare och praktiker skulle kunna ta fram ett underlag för modellen och även samverka kring analys och tillvaratagandet av resultaten.

Olika försök med gemensamma insatser (tidiga och samordnade) för barn och unga visar också på problem med att få till stånd såväl uppföljningar gjorda inom respektive verksamhet som det som beslutas och genomförs i samordningen. Här behövs förmodligen en översyn av lagstiftningen rörande informationsdelning och sekretess.

Kapitel 30 – Framåtblick

Synpunkter på kapitel 30 är framtagna av Fakulteten för hälso- och livsvetenskap vid Linnéuniversitetet.

30.2 – Klimat och ekologi

Fakulteten för hälso- och livsvetenskap ställer sig bakom slutsatsen att:

- *utvecklingen måste bevakas ur ett jämlikhetsperspektiv för att ojämlikheten inte ska öka av egen kraft. Det gäller på alla nivåer – i forskning, i politisk debatt och i utformning och utvärdering av politiska reformer (sid. 986).*

REFERENSER

Beskow, Linda, 2018. Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen. Stockholm: Röda Korset.

Elsrud, T., Gruber, S. & Lundberg, A. (red.) (2021b). Rättssäkerheten och Solidariteten – vad händer? En antologi om mottagande av människor på flykt Linköping: Linköping University Press.

Elsrud, T. & Lalander, P. (2021). Det sociala arbetet och de unga som flydde från Sverige. I Dahlstedt, M., Gruber, S., Herz, M. & Lalander, P. Socialt arbete: rörelse, motstånd, förändring. Lund: Studentlitteratur.

Fontanari, E. (2015). Confined to the threshold. The experiences of asylum seekers in Germany. *City*. Vol 19(5): 714-726

Hedlund, D. (2017). Constructions of credibility in decisions concerning unaccompanied minors. *International Journal of Migration, Health and Social Care*.

Hedlund, D. (2016). Constructions of credibility in decisions concerning unaccompanied minors. *International Journal of Migration, Health and Social Care*.

Herz, M. & Lalander, P. (2021). *Social Work, Young Migrants and the Act of Listening: Becoming an Unaccompanied Child*. London: Routledge.

Johannesson, L. (2017). *In courts we trust*. PhD Thesis, Stockholm University.

Khosravi, S. (2016). Deportation as a way of life for young Afghan men. *Detaining the immigrant other. Global and transnational issues*, 169.

Olofsson, J. & Wikström, F. (red.) (2018). *Unga inför arbetslivet: om utanförskap, lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur.

Pinelli, B. (2015) After the landing: Moral control and surveillance in Italy's asylum seeker camps. *Anthropology Today*. Vol 31(2):12-14

Sager, Maja och Klara Öberg, 2017. Articulations of deportability: Changing migration policies in Sweden 2015/2016, *Refugee Review* 3, s. 2–14.